

Панчук Наталія, Панчук Софія

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК ПРОБЛЕМА ПРОФОРІЄНТАЦІЇ

Від професійної підготовки здобувача вищої освіти буде залежати успішність формування якостей особистості, що зумовлює необхідність підвищення якості фахової підготовки. Сучасні фахівці повинні бути не просто компетентними і висококваліфікованими, але здатними до ефективної роботи в умовах швидкозмінних і постійно зростаючих вимог сучасної дійсності, готовими до постійного професійного розвитку та соціальної мобільності. Увага до проблеми розвитку компетентностей визначається соціально-економічними перетвореннями у країні, що істотно вплинули на українську освіту й створили реальні передумови для її оновлення. Сучасна модель підготовки фахівця ґрунтується, насамперед, на компетентнісному підході, який передбачає пізнавально-діяльнісну організацію освітнього процесу, при якій здобувачі вищої освіти здобувають не лише міцні знання, але і сталі практичні навички. Важливим стає використання не лише актуальних ресурсів особистості, а й розвиток та реалізація її потенційних ресурсів, що в кінцевому випадку забезпечить успішне набуття професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Професіоналізація розглядається як процес професійної соціалізації та професійного становлення людини (Н. Волянюк, В. Казміренко тощо). Психологію формування готовності до професійної діяльності, оволодіння здобувачами вищої освіти професійними знаннями, вміннями та навичками вивчали українські дослідники: Г. Балл, В. Бочелюк, Л. Долинська, Г. Костюк, М. Левченко, С. Максименко, В. Моляко, О. Мороз, М. Савчин, тощо.

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки, з одного боку, стосується особистості студента, а з іншого, може бути реалізований і перевірений тільки у процесі виконання конкретним студентом певного комплексу дій [4, с. 149]. Компетентність – це знання, досвід у певній галузі. Рівень компетентності – характеристика результатів професійної практики для окремої особистості.

Компетентність розглядається як сукупність компетенцій, наявність знань і досвіду, необхідного для ефективної професійної діяльності [2, с. 85]. Компетентність розуміють як суму здібностей, знань і вмінь, достатніх для виконання певних виробничих функцій та сукупність певних психічних якостей, що дають можливість діяти самостійно і відповідально у будь-яких життєвих ситуаціях. Науковці виділяють професійну компетентність, соціальну та особистісну. Особистісну компетентність психолога можна

розглядати як систему його цінностей, здібностей, інтересів, здатності до саморегуляції та самоконтролю тощо. Компетентність частіше за все розуміють як інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності, заснованої на знаннях, цінностях і досвіді, набутих у процесі навчання і соціалізації та орієнтованих на самостійну та успішну участь у діяльності. Формування компетентності в освітньому процесі висуває на перше місце не інформованість студента, а його вміння вирішувати проблеми в різних галузях [4, с. 150].

«Освітній рівень і моральне виховання майбутніх кадрів відіграє визначальну роль у їхній підготовці, адже вони пов'язані з формуванням системи цінностей і розвитком особистісних якостей людини, які, зокрема, виявляються у її ставленні до інших людей, передусім до своїх потенційних колег і підлеглих» [3, с.35]. Суспільні цінності повинні бути переведені в особистісні, в цінності певної конкретної людини, оскільки цінність, неусвідомлена й неперероблена свідомістю, ніколи не стане ядром активної діяльної позиції людини. Без цього неможливе засвоєння моральних норм, притаманних тому або іншому суспільству [4, с. 152].

Цінності є важливими чинником соціальної регуляції та взаємин людей. Вони визначають спрямованість особистості, мотивацію її поведінки, цілі діяльності, ідеали, інтереси тощо. Система цінностей кожної людини формується в процесі її соціалізації (тобто набуття соціального досвіду). Цінності виражають соціальну значущість предметів, явищ дійсності та їх особистісний сенс для людини. Незалежно від інших кожна людина здійснює самостійний вибір і визначає для себе цінність речей, що її оточують. Причому цінності окремої особистості є значущими саме для неї і можуть не відповідати суспільній значущості соціальних ідеалів, інтересів, об'єктивному змісту моральних норм, принципів. Оскільки ознакою цінностей є те, що вони визначають переконання, вірування, установки людини, то змінити їх нелегко. Людина у нових ситуаціях може поступитися ними, але вони є стійкими структурними утвореннями, що скеровують її поведінку, судження, думки. Саме тому в оцінках інших людей, реальних умов, ситуацій особистість керується власною системою цінностей, вірить у їхню вагомість і справедливість. Якщо судження та дії людини суперечать її ціннісним уявленням, вона починає їх відстоювати, доказувати їхню правоту [1, с. 19].

Оскільки вплив цінностей добра, морального обов'язку, відповідальності, справедливості, честі, гідності людини на поведінку людей та їхні взаємини є значущим, то вони становлять гуманістичну основу спілкування [3, с. 90].

Гуманітарно-ціннісний вимір спрямовує зміст навчальних дисциплін у русло гуманістичних пріоритетів, адже майбутні робітники уже в стінах навчального закладу

мають готуватися до того, щоб самостійно себе ініціювати та здійснювати практичну діяльність шляхом пошуків кращого місця роботи, способів професійного зростання, вдосконалення міжособистісних контактів, активної взаємодії на ринку праці з іншими його суб'єктами [3, с. 94]. Ціннісна сутність професійних знань стає зрозумілою при активному ставленні особистості до навчання [3, с. 96].

Основними чинниками педагогічної взаємодії є забезпечення гуманітарно-ціннісного змісту професійної підготовки, формування системи цінностей і ціннісної орієнтації педагогів професійної школи. Професійну компетентність краще формувати з використанням активних методів навчання [2].

Таким чином, поняття «ціннісні компетентності» і «ціннісні орієнтації» близькі, але, без сумніву, «компетентності» ширше за значенням, ніж «орієнтації». Останні тільки орієнтують на поведінку особистості бачити і розуміти навколишній світ та надто налаштовані на економічне спрямування. Виходячи з ключової ознаки компетентностей як реалізаційної здатності, спроможності людини, цінності слід розглядати як людські компетентності. Адже вони виражають певний аспект здатності, спроможності, а саме: кількісну величину та якісну характеристику реалізаційного прагнення, без наявності якого реалізація у принципі не може відбутися. Інакше кажучи, людина, насамперед, робить не те, що знає чи вміє, а що хоче, до чого прагне, навіть якщо і не обізнана з об'єктом діяльності та не має знань для досягнення бажаних цілей. Звідси випливає, що цінності є мотивувальними компетентностями, певними спрямовувальними і прискорювальними мотивами людської поведінки, діяльності, зокрема професійної. Педагогічна наука, базуючись на даних психології, зміст ціннісних орієнтацій особистості пов'язує з мотиваційно-потребовою сферою, оскільки цінності є тим феноменом, котрий безпосередньо стосується мотивів самоактивності індивіда, адже джерелом активності особистості виступають потреби, завдяки яким виникають ті чи інші цінності. До змісту ціннісних компетентностей, окрім мотиваційно-емоційного компонента входять ще когнітивний і творчо діяльнісний, тобто поняття «ціннісні компетентності» ширше.

Сучасні тенденції гуманізації вищої освіти свідчать про посилення уваги до компетентісного підходу у становлення майбутніх фахівців щодо набуття професіоналізму. Оволодіння цінностями майбутньої професії у навчально-виховному процесі є можливим за виявлення і створення таких психолого-педагогічних умов, за яких фахові цінності набувають значущого системного характеру і справляють регуляційний вплив на самостійність особистості. Усвідомлення особистістю свого місця у майбутньому, сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти свідомої потреби в отриманні знань, власних поглядів, переконань; появі професійних інтересів; визначенні життєвих

перспектив; усвідомленні особистістю своїх можливостей при досягненні певної мети.

Література:

1. Грабовська С.Л., Равчина Т.В. Конфлікти без насильства: посібник: за ред. Ю. Р. Шведи. Львів: Фонд «Україна Європа», 2001. 276 с.
2. Кайріс О.Д. Студентська група як чинник набуття професійної компетентності. *Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів* : моногр. / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О.М. Вінниця: Віндрук, 2014. С. 85-96.
3. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців: монографія / Дегтярьова Г. С., Козяр М. М., Матійків І. М., Руденко Л.А., Шиделко А.В. / за ред. Руденко Л.А. Київ:, 2012. 170 с.
4. Потапчук Т., Лякішева А. Формування ціннісних компетентностей майбутнього соціального педагога як науково-педагогічна проблема. *Педагогічний часопис Волині*. №2(13). 2019.С.149-154.

Пахомов Ілля

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО ПОТРЕБ РИНКУ ПРАЦІ

Профорієнтація є пріоритетним напрямком роботи закладів професійної (професійно-технічної) освіти, адже сучасна соціально-економічна ситуація відзначається невідповідністю ринку освітніх послуг потребам ринку праці, вимог роботодавців рівню професійної підготовки фахівців. У цих умовах комплексна систематична робота закладу, спрямована на професійне самовизначення учнівської молоді, різних категорій дорослого населення, стає дедалі актуальнішою. Підвищення якості профорієнтаційної роботи є сьогодні актуальним завданням для всієї системи професійно-технічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячений вивченню проблеми організації профорієнтаційної роботи з молоддю, свідчить про зростання інтересу до проблеми професійної орієнтації особистості, обґрунтування педагогічних засобів її реалізації (І. Баклицький, І. Бех, З. Єрмакова, Л. Коваль, Н. Верченко, А. Лукіяничук, Б. Федоришин та інші).

Розвиток сучасної економіки потребує оперативної й адекватної адаптації випускників професійних навчальних закладів до ринку праці. Протиріччя між потребами ринку праці і фактичним рівнем професійної підготовки фахівців, їх недостатня кваліфікація та непристосованість до вимог професійної діяльності у ринкових умовах зумовлюють збільшення рівня безробіття серед випускників професійної школи.

Причиною цього явища насамперед є відсутність належної професійної орієнтації. Тому в умовах безробіття і конкуренції своєчасний та обґрунтований вибір молоддю професії та навчального закладу набуває все більшого економічного і соціального значення, бо суттєво впливає на зайнятість населення, на результати праці, становище й